

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Vzajemna

Svoboda 10

IZHAJA MESEČNO ~ OKTOBER 1937 ~ LETO I.

TOMAŽ G. MASARYK

Rojen 7. marca 1850. v Hodoninu na Moravskem. Umrli 14. septembra 1937. v Lanyh pri Pragi

Za jesen

oskrbite nakup potrebnega blaga za obleke, plašče, površnike, zimske suknje in manufakture sploh v znani manufakturni trgovini

NOVAK LJUBLJANA

Kongresni trg 15 (pri nunski cerkvi)

Dobro blago == Ogromna izbira in
kljub vsemu znižane cene

Misli o človečanski ideji in etiki

T. G. Masaryk

Moderni človek ima čudovito geslo: humanost, človečanstvo, človekoljubje — in s tem geslom izraža vse svoje hrepenenje in stremljenje podobno, kakor je človek v srednjem veku zajel vse svoje čutenje in koprnenje v besedi Kristus. Ta ideal humanitete, človečanstva je temelj vseh naprednih stremiljenj naše dobe.

Izhajajoč od renesanse (to je prerodenje idealov klasičnega starega veka) in reformacije se je dvignil ta novi etični in socialni ideal poleg krščanskega; ta ideal je kmalu postal proticerkven in nadkrščanski: človek — ideja človečanstva, humaniteta.

Ta ideal se razvija polagoma. Z reformacijo (doba protestantstva) se deloma osvobodi razum, nastane morala brez askeze, gospodarstvenost in delavnost postane krepost... Istočasno dvigne renesansa in humanizem klasične življenjske ideale, posebno rimske politične kreposti in umetniško življenjsko in svetovno naziranje. Od tedaj se razvija znanost in nova filozofija, ki osvoboda razum od dane cerkvene avtoritete.

V novem veku ima država, najprej absolutistična država, velik praktični pomen; podredi si cerkev, to se pravi da polaga večjo vrednost politični strani kakor krščanskim lastnostim; rimsko pravo in njegove osnove postanejo sestavni del modernih nazorov in moderne družbene organizacije. Nova država postaja sčasoma vedno bolj in bolj **demokratska in ljudska** in ta bolj ljudska država proglasi v 18. stoletju **človeške in državljanske pravice**. (Ameriška in francoska revolucija.) Iz teh človeških pravic izvirajo potem **narodnostne in jezikovne pravice** in vzkljuje **socialne in gospodarske pravice** (n. pr. pravica do dela, do eksistenčnega minima itd.). In končno se modificirajo tudi **pravice ženske in otroka**.

Tako se razvija človečanska ideja in dobiva živo obliko v novodobnem življenju družbe.

Bistvo tega novega človečanskega ideala vidimo tudi v tem, da se proglasa za naravnega. Nova miselnost išče temelje **naravne vere, naravnega prava, naravne morale, naravnega pristanja družbe in države**, in končno se zgradi tudi filozofija na **naravnem, zdravem razumu**.

Tudi nova umetnost stremi vedno zavestneje po **naravi**. Ideal človečanstva je z eno besedo nov ideal nasproti zgodovinskimi, starim nazorom.

V 19. stoletju se izraža človečansko stremljenje najrazločnejše v različnih poskusih za utemeljitev **človečanske vere** (Comte, Feuerbach in drugi). Skratka, vsa novejša filozofija, vsa novejša literatura vseh narodov, vsa napredna politika skuša oblikovati in uresničiti ideal čistega človečanstva.

Ta ideal je različen po dobah in ljudstvih. **Angleži** so ga doslej najbolj vsestransko izoblikovali, filozofsko, etično, socialno in versko. **Francozi** polagajo važnost na državljansko, politično stran. **Nemci** na filozofsko in literarno vsebino. Od slovanskih narodov imajo Poljaki nacionalno-politični ideal, mi Čehi pa kulturno-prosvitljenski. Pri nas je bil Kollár označjevalec čiste človečnosti, prav tako Šafařík, Palacký, Havlíček in končno Avguštin Smetana. Naš češki humanizem je naravno nadaljevanje idealov naših čeških »bratov«. (Husa in naslednikov, op. p.)

V naših dnevih se izraža človečanska ideja tudi kot **narodna ideja**. V zadnjem času začnemo pri nas razumevati, da namreč ni treba, da bi človečanska ideja nasprotovala narodni, temveč, da mora biti narod prav tako, kakor posamezni človek human, človeški. Človečanstvo ni nobena abstrakcija, ki bi kraljevala v miselnem svetu nad resničnim človekom — narodi so, kako pravi Herder, naravni del človeštva. V tem smislu sta Kollár in Palacký utemeljila narodnost na človečanski ideji. Kollár je pod vplivom Fichteja delal na obsežni človečanski vzgoji naroda.

Mi razumemo idejo človečanstva in narodnosti **ljudsko, socialno**. Ljudstvo je za nas nekaj drugega in več, kakor narod (samo političen), ljudskost je ideal našega čuvstvovanja in stremljenja.

Socializem in človečanstvo

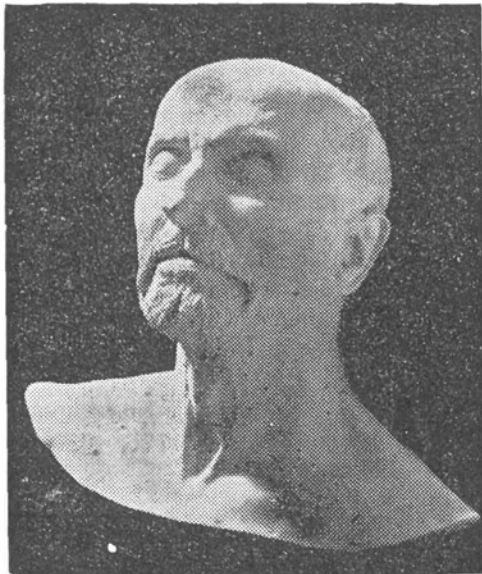
Kakor ljudska ideja, tako je **socializem** sploh izraz iste človečanske ideje. Beseda socializem pomeni približno: združitev, intimnejše tovarništvo ljudi. Koncem 18. stoletja so bile proglašene človeške pravice. V imenu teh človeških pravic se je potem proklamirala in zahtevala in se vse poslej proklamira in zahteva svoboda, enakost, bratstvo. **Enakost** — ta človečanska zahteva, je **temelj socializma**. Toda enakost in bratstvo se lahko mnogovrstno in na različne načine pojmuje; mnogo ljudi se tudi zadovoljuje s samim geslom, s človečanstvom v abstraktnem smislu. Gre pa za to, da si sam človek in da dejansko priznaš svojega bližnjega v njegovih pravicah kot človeka. In radi tega so se zahtevale in se zahtevajo v imenu človečanstva **politične in socialne pravice**. N. pr. splošna in enaka volilna pravica je zahteva, ki je utemeljena le na podlagi človečanstva, enakosti človeka s človekom. In zato se na isti podlagi zahtevajo ne samo politične, temveč tudi **gospodarske pravice** in to je pravi pomen socialističnega gibanja. Na podlagi politične ideje bratstva in enakosti se zahteva ne enakost v splošnem, temveč gospodarska enakost. Tako se na podlagi človečanske ideje, ki naj bo praktično vtelesena in ki naj ne ostane samo abstraktna, zahteva gospodarska enakost — **bratstvo pomeni socializem**. Ta pojem so sprejeli od humanitete socialisti vseh šol.

Razume se, da se socialistična človečanska ideja in socialistični humanizem spreminja s časom. Tudi socializem se lahko mnogovrstno pojmuje in izvaja. To, kar je socializem danes, nikakor ni bil pred 50 in več leti. Tipična zastopnica modernega socialnega gospodarskega in političnega gibanja je sedaj v vseh civiliziranih in gospodarsko naprednih deželah **socialna demokracija**.

Ta socializem sta v glavnem utemeljila **Marx in Engels**. Osnovni metafizični Marxov nauk je takozvani historični materializem, nekateri govoré o »ekonomskem« materializmu. Ta materializem je nastal iz metafizičnega materializma, torej ateizma in takozvanega psihološkega materializma, iz mnenja, da človek nima neumrjoče duše. Ta materializem je bil v štiridesetih in petdesetih letih v Evropi močno razširjen in sicer nikakor ne iz modroslovnih, temveč iz političnih razlo-

gov. Materializem je namreč često reakcija proti verski reakciji. Tako se je dvignil materializem v času, ko se je zatrla politična revolucija (1848.), ko so konkordat in reakcionarne sile sploh rogovilile v Nemčiji in Avstriji.

Nikdar nisem prikrival, da sem odločen nasprotnik vsakega materializma; vendar bi bil nepravilčen, če ne bi priznal, ne mislim upravičenosti materializma, temveč, če ne bi priznal, da je ta materialistični poudarek prišel ravno kot odgovor pristranosti nematerialističnih, v prvi vrsti cerkvenih struj. Prav tako priznavam, da marksizem močno učinkuje s tem, da daje ne samo množici delavcev, temveč vsepovsod povod in pobudo, da se ljudje resno pečajo ne samo z gospodar-

Posmrtna maska T. G. Masaryka

skimi, temveč tudi s filozofskimi in verskimi vprašanji. Pri-
znavam, da nas je marksizem navadil, da se tudi npravstvenega vprašanja, vprašanja npravstvenega ideala praktičneje lotevamo, kakor je tisto moraliziranje, ki ga vsi tako radi uganjamo. Stari socializem (pred (Marxom, op. p.) je vsekakor tudi moraliziral. Nekoč je bila n. pr. močno razširjena šola Saint-Simona; tudi na Češkem je imela vpliv. Da bi ljudi tesneje združil med seboj in jih okrepil v ljubezni, so n. pr. saint-simonisti uvedli običaj, da se nosijo gumbi na suknjičih zadaj, zato, da bi že pri zapenjanju »brat« pomagal »bratu«. Takih moralnih igrčkanj je preobilo. In ljudje bi preradi svojim »bratom« prišli različne gumbe na hrbet in sicer po možnosti tako, da jih sploh ne bi mogli zapeti... Proti takim utopijam in igrčkanjem se je marksizem upravičeno obrnil.

Nekaj osnovnih načel človečanske morale

Sedaj se hočemo razgovoriti o najvažnejših človečanskih, etičnih nalogah. Predvsem naj poudarim razliko med vero in moralo. Med vero in npravnostjo je stvarna razlika; npravnost

ni vera in vera ni npravnost. Saj izkušnja uči, da je lahko neki človek zelo veren, svoji cerkvi zelo vdan in vendar ni nraven, temveč je celo nemoralen. Tu ne mislim na svetohlinstvo, temveč poudarjam razliko med vero in moralo. Morala nastaja iz razmerja človeka do človeka; mi potrebujemo moralo v svojih odnosajih do bližnjega. Vera pa izvira iz razmerja človeka do svetovja, posebno do Boga. Vera naj služi kot podlaga npravnosti. Toda meni ne zadošča pozitivna, to je vera cerkvâ, ki sedaj obstojajo. Jaz hočem npravnost na verski podlagi, toda na podlagi druge vere, ne te, ki jo sedaj oti-
cielno oznanjajo. Katera je ta, ne morem tu dobro razložiti. Samo toliko naj še enkrat poudarim, da ne smemo istovetiti vere s cerkveno teorijo, s crkvenim naukom. Zato ločimo mi tudi svojo versko etiko od teološke in cerkvene.

Pri vprašanju o osnovah npravnosti se srečamo z važnim, čeprav formalnim vprašanjem: kako spoznamo, kaj je npravno dobro ali slabo?...

Jaz se priključujem tistim, ki utemeljujejo npravnost na čuvstvu, vendar ne mislim, da bi moralo biti čuvstvo v nasprotju z razumom. Čuvstev je mnogo: lepa, nelepa, plemenita, neplemenita, vzvišena, surova — čuvstvena etika se v čuvstvih ne sme izgubiti. Zato mislim, da nam more čuvstvo človečnosti v skladu z razumom biti zanesljiva podlaga npravnosti.

Vzemimo najprej staro priznano podlago npravnosti: **ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe!** Kdo je bližnji? Po idealu človečanstva ima ta izrek za nas dvojen pomen. Najprej: da si sam človek. Drugič: **ozir do soljudi** v najširšem pomenu. Vendar vseh na enak način ljubiti ne moremo. Moramo imeti določen cilj. Zato nam mora biti bližnji dejansko blizu. Zato je vsakemu mati, oče, brat, sestra, žena, otrok najbližji. Mi niti ne slutimo, kaj lahko napravimo v ozkem krogu, ki mislimo, da ga ljubimo. Prosim: vsakdo naj izpraša sebe, naj opazuje sebe in svoje razmere do najbližjih oseb in često bomo osupnili, kako malo poznamo svoje najbližje in kako malo jih v resnici ljubimo. In nikakor ne moremo trditi, da ljubimo nekaj, kar zelo slabo poznamo. Najbližji od najbližjih bi vam vsem morali biti otroci. Že dolgo je zapisano: spoštuj očeta in mater! Mislim, da bi morali dostaviti: in imej spoštovanje pred dušo svojega otroka! Misli na do-
raščajočo generacijo!...

Ljubezen mora biti delovna. Za bližnjega moramo nekaj storiti, za njega delati; toda nemirno, razburjeno iskanje in vrtoglavost ni nobeno delo; mirno, zavestno mora biti delo! Danes se delo že visoko in povsod ceni. Vendar je lahko tudi nedelo — delo; mislim na Miltonov izrek: tisti, ki pazijo na to, kaj se godi! Samo delo ni naš ideal, ni zadnji namen, delo nam je sredstvo. In če smo odkritosrčni, bomo vsi priznali, da hočemo imeti čim več prostega časa. Pri tem pa gre vsekakor za to, kaj počnemo s proslim časom.

Delo pomeni podrobno, neljubo delo. Delo je tisto, česar nihče rad ne opravlja. Toda mi smo romantiki, mi hočemo biti junaki in se proslaviti z velikimi dejanji. Dejanja — samo dela ne. Toda koliko je vojskovodij in herojev in koliko ljudem se posrečijo velika dejanja? Vsi hočemo biti voditelji. Brez dvoma, voditelji morajo biti, toda biti voditelj, se ne

T O I N O N O

Starostna meja za zaposlitev mladoletnikov je petnajsto leto. Ta predlog je bil izglasovan z 98 glasovi proti 18 na letošnjem zasedanju ženevske mednarodne konference dela. S tem novim mednarodnim dogovorom je zvišana starostna meja za zaposlitev otrok in se ne smejo sprejemati v delo mladoletniki izpod 15 let. Pri delu pa, kjer bi bilo ogroženo zdravje, življenje in tudi npravstvenost zaposlene mladine, so države dolžne zvišati starostno mejo na več kot 15 let. To velja za industrijsko delo; za izvenindustrijsko zaposlenje pa je bila določena, oziroma zvišana starostna meja od 12 na 13 let pod pogojem, da vodi

delodajalec točen pregled vseh zaposlenih mladoletnikov do 18. leta.

V »Pariških pismih«, ki jih vsako nedeljo priobčuje »Slovenec«, po svoji stari navadi hudo mikasti francosko ljudsko fronto in francosko »framasonsko« vlado. V pismu, ki ga je objavil 20. avgusta pa na vse pretege občuduje in hvali francosko katoliško gibanje ter pravi, da je velika sreča za katoliško cerkev v Franciji, da je ostala ločena od državne politike in da se ni dala zavesti v politiko, ki bi jo silila h kompromisom. (Zakaj pa se v nekih drugih državah tako krčevito oprijemlje ravno nasprotnih stremiljenj?) Dalje pravi: »Velik ugled uživa zlasti kardinal Verdier, ki si ga celo komunisti prisvajajo in ga spoštuje vsa ljudska fronta. Katolicizem se kljub

komunistični vladi lahko prosto giblje in zasleduje svoje cilje.« No torej! Iz kakega vzroka še »Slovenec« neprestano udriha s svojim največjim loparjem po francoski vladi ljudske fronte in vseh njenih prijateljih?

Zemljiški davek plačuje v Jugoslaviji 4.327.000 kmetov, a 400.000 jih ne plačuje davka, ker nimajo nobenega dohodka. 78 odstotkov kmetov ima nad 2 hektara zemlje, a od teh ima samo 5 odstotkov dobro, rodovitno zemljo. 21.000 kmetov ima 51 odstotkov rodovitne zemlje, a 4 milijone kmetov je ima samo 40 odstotkov.

Koliko je na svetu pripadnikov pravoslavne vere. Na to odgovarja »Slovenec« meseca avgusta t. l. v posebni beležki, iz katere posnemamo, da jih je on naštel

pravi, biti gospod. Dober voditelj bo tisti, ki zna služiti in ki čuti, da se mora tudi on sam podrediti. Gotovo je treba včasih velikih žrtev, toda redko. Ljudje si v svoji fantaziji snujejo situacije, v katerih bi izkazali svojo veličino, v katerih bi, kakor pravijo, radi žrtvovali svoje življenje »za stvar«. Toda to je fantazija, fraza. Človeštvo, naše ljudstvo, naša družina, naša stranka, naš tovariš, potrebuje našega dela. Ljubezen ni čustvena omama. Mi smo mnogo preveč sentimentalni (pretirano čustveni, op. pr.), toda sentimentalnost je egoizem. Radi se ljubkujemo z otroki, pa tudi z odraslimi, ne poznamo pa **zvestne ljubezni**.

Zvestna ljubezen mora reči: **ljubi tudi samega sebe!** To se na prvi zvok malo čudno sliši. Vendar ni na tem nič izrednega; že Kristus je rekel: ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe! Toda ljudje ne vedo, kako bi sebe ljubili. Prevečianost in preračunljivost še ni ljubezen do samega sebe. Ljubi samega sebe, to se pravi: skrbi za sebe, izvršuj svojo dolžnost in ne brigaj se za »srečo« drugih. Veliko zlo je v tem, da živimo vedno v strahu, kaj bo sosed dejal o nas. Gre pa za to, da imaš **svojo lastno sodbo, svojo lastno osebnost**, individualnost. Sklenimo, da bomo samostojni! Na tuj račun, na tujo vest ne smemo živeti.

Nravnost sloni na čustvu. Toda vsako čustvo ni pristno in lepo. Zato moramo stremeti po izobrazbi prav radi tega, ker je čustvo slepo, **z razumom moramo svetiti čustva**: Stremeti moramo po praktični, **toda tudi po splošni in filozofski izobrazbi!** Danes je posebno potrebna tudi zgodovinska in politična izobrazba. Nravnost mora biti tudi politična nravnost. Ne smemo kopati prepada med politiko in moralo.

Če pa hočemo izobrazbo, potem moramo biti pazljivi; učiti se moramo **misлити**, ne smemo pa biti radovedni. **Moder biti**, to je naš namen. Mnogočisto in površno znanje ne osrečuje.

Svoje moči in znanje moramo kolikor mogoče harmonično razvijati. Ne samo duha, temveč tudi telo!

Verjeti moramo v **napredek**, da se življenje tako posameznika, kakor celote izboljšuje in izpopolnjuje, da bo šlo vedno bolje. Kdor veruje v napredek, ne bo nestrpen. Napredovati, pomeni premagovati slabo. Človek je po naravi slaboten, toda ni v vsem slab. Zato s skupno pomočjo lahko napredujemo.

Resnična ljubezen sloni na upanju, na upanju večnega življenja. Toda večnost se ne začne šele s smrtjo. Večnost je že sedaj, **v tem, v vsakem trenutku**. In zato ne smemo ničesar odlagati na neko daljnjo večnost. S pogledom uprtim v večnost, ne zaničuj materije, ne zaničuj telesa, češ da je duh višji. Materija, telo ni brez vrednosti. Ni materija in ni telo vir zla,

temveč duh! Nečistost ne korenini v materiji, v telesu, temveč prihaja mnogo bolj iz duha.

Ne bodi brezdelen, toda ne razburjaj se, ker si večni. Vse dobro pretehtaj; česar pa ti ne boš storil, bodo drugi dokončali.

Skepsa, **dvom** za delo ni dober. Toda naša vera ne more biti več slepa, mora biti popolnoma utemeljena. Imeti moremo le tako vero, ki prenese ogenj kritike, to je **prepričanje**...

Vse to, kar sem povedal, ni nič novega. Toda če hočemo resnično rešiti skrivnosti in naloge življenja, potem sploh ne smemo pričakovati bogve kakšnih novih razodetij. Vedno se spominjam na bogatega mladeniča v evangeliju. Od mladih let je poslušal vseh deset zapovedi in hotel doseči večno življenje. Kristus mu je svetoval, naj proda vse svoje premoženje in sledi njemu, če hoče biti popolen. Ko pa je mladenič slišal to besedo, je žalosten odšel, kajti imel je veliko premoženje. Vedno sem razmišljal o tem, če je samo zato žalosten odšel, ker bi moral prodati svoje premoženje. Očitno je bil to prav dober mladenič, izobražen mlad mož, ki je živel po oficijelni morali in oficijelni veri, a je čutil njeno pomanjkljivost. Zato je šel k mojstru v upanju, da bo slišal nekaj res novega, velikega. Mojster mu je pa dal samo ta nasvet: imej rad ljudi!... Tudi mi ne smemo iskati skrivnostnih, nad vse globokih in novih formul, ne smemo pričakovati zadnje besede za vse uganke življenja. Te uganke so stare in odgovori na nje so tudi stari. In mnogo odgovorov je dobrih in pravilnih. Vsekakor bodo pravilni za te, če boš sam razumel njihov smisel v tvojih, tebi lastnih razmerah. Potem dobi nov smisel marsikaj, kar smo že slišali. Saj napredujemo s tem, da tisto, kar smo že poznali, zajamemo v novi luči, da se nam na starem odpirajo popolnoma nove strani. V tem se kaže globina mišljenja in razumevanja, ako moremo spoznati nekaj prav na tistem, kar nam je že dolgo znano, kar vsak dan slišimo in o čemer smo bili prepričani, da smo že prav dobro razumeli.

Op. ur.: Prinašamo te odlomke iz Masarykove knjige »Ideali človečanstva«, kjer so zbrana njegova poljudna predavanja na praški univerzi, da pokažemo s samimi Masarykovimi besedami njegov odnos do človeštva, demokracije in socializma. Mislimo, da smo s tem več prispevali k poznavanju nesmrtnega Masaryka, kakor če bi priobčili kak članek o njem, ker je že »Delavska Politika« prinesla dobro razpravo o stališču socialistov do Masaryka in ker v današnjem ženskem vestniku tudi mi priobčujemo misli A. V. o Masarykovem življenju. Ta ali ona misel se vam bo zdela tuja, toda iz vsega, smo prepričani, da bo vsakdo spoznal, da je češko ljudstvo in kulturno človeštvo izgubilo z njegovo smrtjo državnika, ki je bil velik človek in nad vse resnicoljuben in ki mu je šlo res za ljudstvo in napredek.

T. M.:

PREPOLNO KRIVIC

Prepolno krivic je današnje življenje, premnogo pogubnih usod ga teži.

Kdo bi pretehtal vso bedo, trpljenje, kdo bi preštel vse te solzne oči!

Hinavstvo, prevara, brezsrčnost so v modi,

preko trupel koraka nasilje in zlo;

zahtevam pravice ob stenah se sodi,

prosveta, resnica, na grmadah se žgo!

*A seme nekoč iz trpljenja bo vzkliko
in prepredlo vso zemljo v pisani cvet,
blaženstva solnce nanj žarke bo lilo,
izpolnjen takrat nam bo davni obet!*

po vsem svetu samo 35.575.500 duš. Da mu je bil račun bolj enostaven, je Ruse kratkoma prezrl in je na ta način 200 milijonov srečno zreduciral na 35 milijonov. Pri štetju katoličanov pa ni tako širokogrudni; par dni prej je poročal, da je katolikov na svetu daleč preko 400 milijonov in da se že bliža to število 500 milijonom, čeprav statistike govore, da jih je približno 300 milijonov. »Vsak Hrvat hvali svojo torbo.« Če pomislimo, da živi na svetu preko dve milijardi ljudi, si sodbo lahko sami ustvarimo.

Radijskih aparatov ima na vsem svetu približno 50 milijonov naročnikov. Od teh je na prvem mestu Amerika s 183 aparati na tisoč prebivalcev, na drugem mestu pa Danska s 176 aparati na tisoč prebivalcev.

Število zaposlenih na Čehoslovaškem se je od julija lanskega leta do julija letos zvišalo za 217.000.

Nad 100.000 Kč dohodkov letno ima na Čehoslovaškem 9342 oseb.

Razpuščena francoska fašistična organizacija »Ognjeni križarji«, ki so bili našemu »Slovincu« tako pri srcu, je imela 300.000 članov, od teh je bilo 60.000 rezervnih oficirjev. Vodja te organizacije je bil polkovnik De la Rocque, ki sta mu bivša ministrska predsednika Tardieu in Laval iz tajnih vladnih fondov nakazovala velike vsote kot podporo za to organizacijo.

Sestanek nacijsionalno-socialističnih agentov za inozemstvo se je pred kratkim vršil v Berlinu. Razpravljali so predvsem o

vzrokih, zakaj je hitlerjevska propaganda na Finskem doživela neuspeh. Sklenjeno je bilo, da se zviša financiranje teh agentov in da se poveča njih število, zlasti v severnih evropskih državah, kjer naj se intenzivira propaganda pod geslom: »rdeča nevarnost proti severni Evropi«. Nacijsionalni socializem hoče z inozemsko propagando prekositi kominternu, čeprav udriha po internacionalizmu. Pa kakor posnema s svojo štiriletko in drugimi metodami komuniste, tako tudi z internacionalno propagando.

Rusko pesem »Bratje le k solncu, svobodi...«, ki jo tudi naši delavci radi pojo, so hitlerjevci napravili za svojo himno, seveda z lastnim besedilom. V nemških radijskih postajah jo često oddajajo.

Ustavno vprašanje v Jugoslaviji

Ustavno vprašanje je še vedno najbolj pereče vprašanje našega javnega življenja. Vendar še vedno ni pravega poznavanja stvari in dejstev, ki so v zvezi s tem vprašanjem. Doslej je bila pač skoro nemogoča vsaka resna javna razprava o tem.

Prejšnji mesec je izšla v socialistični založbi »Oslobođenje« v Beogradu brošura, ki jo je o ustavnem problemu spisal Jovo Jakšić*). Jakšić je bil že na zadnji državni socialistični konferenci v Beogradu leta 1934 poročevalec o teh vprašanjih. Jakšićeva razprava ne prinaša nobenega dokončnega načrta o ustavni ureditvi in samo želi, da bi se sprožila o teh problemih javna diskusija, ki naj bi omogočila, da bi socialisti v tej važni stvari zavzeli utemeljeno, objektivno in primerno stališče.

Jakšić poudarja, da je jasnost in objektivnost v teh vprašanjih življenjska potreba ne samo naše državne zajednice in vsega ljudstva, ampak tudi delavskega gibanja, ki mora računati z vsemi delavci neglede na to, kateremu narodu in veri pripadajo in v kateri pokrajini prebivajo. Da se socialistov ne tičejo narodnostna vprašanja, je že davno premagano stališče. Tudi socialistično gibanje računa z nacionalnimi občutljivostmi. Nevaren pa je enostranski nacionalizem in za delavsko gibanje pravi strup.

Zato je potrebno, da socialisti z vso dobro voljo vplivamo na pomirjevanje nacionalnih strasti, na ustvarjenje narodnega sporazuma, na reševanje ustavnega vprašanja in na upostavitve demokratične vladavine.

Priporočamo vsem bralcem, da preberejo Jakšićevo razpravo. Naslednje pripombe pa naj vzpodbude bralce, da tudi sami razmišljajo o vprašanjih, kako bodi urejena država, da bi se odprla pot razvoju in napredku.

*

Mnogo zmešnjave v razgovorih in razpravah o ustavnih vprašanjih povzročajo razna gesla, ki so prav dobra za agitacijo, ki pa v resnici nič določenega ne povedo in lahko vsakdo pod njimi razume, kar si sam želi. Govori se o centralizmu, federalizmu, decentralizaciji, dekoncentraciji, avtonomiji, samoupravi, široki samoupravi, unitarizmu, separatizmu, zloženi državi, konfederaciji, o naciji, narodu, plemenu itd. Nekatere teh krilatic imajo po raznih krajih različen, prijeten ali pa zoprn prizvok. Tako je na primer centralizem, ki sam po sebi pomeni zelo važno organizacijsko načelo, pri nas sedaj splošno na hudo slabem glasu. Avtonomija, ki tako prijetno zveni slovenskemu ušesu, vzbuja dalmatinskemu Hrvatstvu zoprn občutek, ker ga spominja na dalmatinske avtonomaše, ki so želeli Dalmacijo poitalijančiti. Srbu je avtonomija odvrtna, ker mu kliče v spomin makedonske avtonomiste, ki so proglašali slovansko prebivalstvo v Makedoniji za prave

*) Jovo Jakšić, Ustavno pitanje u Jugoslaviji. Izdalo »Oslobođenje«, Beograd, Knjeginje Zorke 19. Cena 2 din.

Preko 1600 učenjakov je zapustilo Nemčijo odkar vladajo nacionalni socijalisti. 228 jih je sedaj na Angleškem, 800 jih je pa zaposlenih v raznih znanstvenih zavodih po ostali Evropi, mnogi tudi v Ameriki.

V Nemčiji se bo povzegal delovni dan od osem na deset ur. Tako je najavil g. Münz, šef urada ministrstva dela.

V nemškem mestu Gotha v Thüringenu, se nahaja bolnica za nemške letalce in mehanike, ki so bili ranjeni v Španiji. V nji se nahaja 400 ranjencev. Bolnica je strogo zastražena.

Na nemški križarki »Königsberg«, ki se mudi ob baskijski obali, se je moštvo uprlo. Ob tej priliki so bili pri nemških mornarjih najdeni prepovedani časopisi. Vodi-

telj upora so bili takoj postreljeni, 30 mornarjev so pa vkovali v železje.

Nemški delavci so uvedli tajno nadzorstvo nad dobavami orožja in streliva nemške vlade generalu Francu in o tem podrobno obveščajo demokratsko evropsko javnost. Časopisje, ki simpatizira s Francmom, tega seveda ne objavlja.

V Nürnbergu so ob priliki kongresa nacionalne socialistične stranke otvorili veliko protikomunistično razstavo. Nad vzhodom v to razstavo se vidi velika zemeljska obla, ki jo drži v svojih krempljih rdeči hudič z židovskim nosom.

Kakor v Ameriki s Črnci, tako postopajo v Nemčiji z Judi. Na nemških železnica-
so uvedeni posebni vozovi za Jude in no-

in popolne Bulgare. Razprave o ustavnih vprašanjih bi bile mnogo bolj jasne in bi izostal marsikateri nesporazum, če bi se izogibali takih izrazov in vsako stvar in vsako misel točno izpisali. Če pa že uporabljamo take krilatice zaradi krajšega izražanja, naj se tako tisti, ki tako izraz zapiše, kakor tudi tisti, ki ga bere, zavedata, da so to samo kratke označbe za pojme, ki so večkrat zelo komplicirani. Pri bodoči državni organizaciji ne gre za federacijo, avtonomijo ali decentralizacijo, ampak za tako ureditev države, ki bo jamčila tako Slovincem, kakor Hrvatom in Srbom enakopravnost in popolno samostojnost v vseh stvareh, ki se samo njih tičejo in ki zanje lahko tudi sami skrbe iz svojih lastnih sredstev. Ko bo ta ustava uveljavljena, pa prepustimo učenjakom, da jo po naukih svoje znanosti opredelijo, ji dajo ime in jo uvrste v tisto kategorijo, kamor spada.

*

Jakšić pravi, da se vsi ustavni boji bojujejo za dosego politične oblasti in za razdelitev gmotnih dobrin. Materialni interesi so še posebno važni v ustavnem boju v Jugoslaviji. Pri nas je domač kapital zelo šibek, poleg inozemskega kapitala je država največji podjetnik. V svojih rokah je koncentrirala velik del gospodarske delavnosti. Velik del domačega kapitala se zbira v državnih denarnih zavodih. Država je tudi največji gradbeni podjetnik. Vse železnice so v njeni upravi. Velika večina mladih šolanih ljudi je po dovršenih študijah navezana, da išče državno ali javno službo.

Jakšić meni, da bi se ustavno vprašanje pri nas dalo mnogo lažje rešiti, če bi se pravilneje postavljalo kakor doslej, namreč če bi se razumelo, da gre za boj starih gospodarskih, proletarjskih, političnih in kulturnih centrov za vpliv v državi in za razširjenje svojega zaledja.

Kar se tiče Slovenije, to ne velja. Center Slovenije, Ljubljana, nima odločilnega pomena niti tako velikega vpliva v gospodarskem in političnem življenju. Celo v kulturnem delu so zlasti v dobah narodnega prebujenja imela razmeroma večji pomen mesta Maribor, Celovec in Trst. Prvo središče združništva je bilo Celje. Ljubljana je predvsem po svoji osrednji legi in kot sedež uradov, učnih zavodov, raznih korporacij in zbornic postala na zunaj predstavnica Slovenije. Res pa ima Ljubljana največji delež pri politični organizaciji Slovencev in pri izgraditvi strankarsko-politične diferenciacije, ki je ostala značilna za Slovence do današnjega dne.

Pri Slovencih ne gre torej za boj njenega centra Ljubljane, ampak je v tem gibanju angažirana vsa dežela. Naj nikogar ne moti tradicionalni oportunizem slovenskih političnih strank, ki se za skledo lačje menjavajo na oblasti, niti navidezna velika razcepljenost na politične stranke in struje. Ko bo šlo za odločilno rešitev, se bo pokazala izredna enodušnost vseh strank, ki so ukoreninjene v Sloveniji. Zato je vsako slogaštvo in ustanavljanje posebnega slovenskega narodnega »gibanja«

ben Jud se ne sme s čistokrvnimi Nemci voziti v istem vagonu.

Slovenski letalec Križaj, o katerem smo svoj čas poročali, da so ga frankisti ustrelili, ko je s padalom skočil iz sestreljenega letala na njihovo ozemlje, ni bil ustreljen, temveč ga je madridska vlada zamenjala za nekega ujetega nemškega letalca in ga s tem rešila iz frankističnega ujetništva. Križaj je spet kot pilot stopil v službo madridske vlade.

Iz Madrida je republikanska vlada dala spraviti na varno 400.000 dragocenih starih knjig in rokopisov ter 11.500 slik najslavnejših slikarjev.

Svobodni duhovi na grmadi. Na praznik svetega Ignacija iz Lojole so v osvojenem Bilbaju zažgali frankisti veliko grmado, na

nepotrebno in celo škodljivo, ker se ob razpihavanju nacionalnega napuha in zlorabljanju nacionalnih čustev mora sprevreči v nacionalno šovinistično ali celo fašistično gibanje, vsekakor se pa z »gibanji« ljudje samo begajo in trapijo. Potrebno je, da se vse resne politične struje idejno izoblikujejo in da se tako pripravljajo tla za solidno strankarsko-politično organizacijo, ki je predpogoj za pravi demokratični razvoj vsakega naroda.

Tudi Jakšič opozarja, da so v stoletnem razvoju, ki so ga preživele posamezne pokrajine sedanje Jugoslavije, nastali takšni in toliki faktorji moralne in materialne vsebine, da bi preko teh razlik mogel preiti samo neki ameriški razvoj. Takega razvoja v amerikanskem tempu pa pri nas ni bilo, ga danes ni in ga tudi ni pričakovati.

V resnici je različen socialni in gospodarski razvoj Slovencev, Srbov in Hrvatov ustvaril ne samo veliko raznolikost, temveč tudi prav različno pojmovanje države.

Srb je videl v državi svojo lastno zadevo. Slovenec je videl v njej sovražno mačeho in vedno gledal nanjo z nezaupnostjo, Hrvat je ljubosumno čuval ostanke in simbole svoje državnosti, ki je bila vedno ogrožena.

V takih razmerah se nova državna zajednica ni mogla uspešno organizirati v obliki enostavne centralistične države. To napako je storila Vidovdanska ustava, ki je, kakor pravi Jakšič, prenesla državno organizacijo prejšnje Srbije, obstoječo iz centralne vlade in okrožnih samouprav, na celo novo Jugoslavijo s tem, da je ukinila prejšnje pokrajinske avtonomije in ustanovila 33 oblasti. Ker ta ustava ni bila prav nič v skladu z gospodarsko in socialno strukturo ljudstva, se je že z dnem, ko je bila izglasovana, začela ustavna kriza, ki traja še danes.

Gre torej za to, da se v novi politični organizaciji države v resnici obstoječe razlike upoštevajo tako, da bodo tako Srbi, kakor Hrvati in Slovenci videli v državi svojo lastno stvar.

Vprašanje ustavnega sporazuma v Jugoslaviji je v neločljivi zvezi z obrovitvijo demokracije, ki je glavna točka socialističnega političnega programa.

Jakšič pravi, da Vidovdanska ustava državne organizacije sicer ni pravilno uredila, da pa je bila v ostalem svobodumna in demokratična. Ravno neprestani ustavni boji pa so oslabil politične stranke in pospeševali reakcijo, ki je končno zatrla politične svoboščine in odstranila demokratični režim. Spor v ustavnem vprašanju je bil vzrok, povod in tudi razlog za uvedbo diktature. Pravilna rešitev ustavnega vprašanja je obenem bistven predpogoj za obnovo demokracije. Teoretično bi se po Jakšičevem mnenju sicer mogel zamisliti demokratičen režim v Jugoslaviji brez ozira na to, na kakšni točki se nahaja ustavno vprašanje. V vsaki državi pa so faktorji, ki izkoriščajo vsako priliko, ko so stranke oslabiljene po sporih, da uvedejo diktaturo. Saj obstoja po vojni skoro v vsaki državi vsaj ena struja, ki že v opoziciji propagira svojo diktaturo.

kateri so sežgali knjige Anatola Francea, Emila Zole, Ernsta Renana, Charlesa Dickensa, Blasca Ibaneza, Marxa in Bakunina.

General Franco je prepovedal na svojem področju predvajati vse filme, v katerih nastopajo igralci Charlie Chaplin, Joana Crawford in Frederic March, ker so ti igralci člani ameriškega odbora za pomoč zakoniti španski vladi.

V Genovi je bilo aretiranih 150 Italijanov radi protifašistične propagande in radi akcije proti pošiljanju orožja in dobrovoljcev generalu Francu.

Mesto brez dimnikov bo postalo glavno mesto Islandije, Reykjavik s 25.000 prebivalci. V Islandiji zelo primanjkuje kuriva, ker radi svoje lege na visokem severu ni-

ma gozdov. Sedaj so se prebivalci domislili, da bi mogli izkoristiti v to svrhu tople vrelce, ki na mnogih mestih otoka bruhajo iz zemlje. Imenujejo jih »geyzerje«. Vodo iz teh vročih vrelcev bodo po ceveh napeljali v vse zgradbe mesta, ki bo na ta način poceni kurjeno.

Življenjski minimum znaša v Ameriki 2 in pol dolarja na osebo tedensko. Glasom statistike vsaka četrta ameriška družina ne doseže niti tega minimuma, a ameriški črnici žive še veliko bolj siromašno kot belci.

Neki Američan je iznašel nov strupeni plin, pred katerim ne ščitijo nobene doselej znane plinske maske. Proizvajanje tega plina je baje zelo poceni. Lepi izgledi za bodočnost!...

Na Kitajskem je vojna! — Japonski imperijalizem si hoče na vsak način podjarmiti deželo riževih polj. Kitajci se dosedaj junaško branijo, vendar izgleda, da bodo tehnično popolnejši Japonci dosegli vsaj v veliki večini svoj smoter. Slika nam kaže japonske specialiste v metanju ročnih granat.

Če je torej spor o ustavnem vprašanju — pravi Jakšič — bil vzrok za uvedbo reakcije, mora ravno sporazum biti začetek obnove strankarskega in demokratičnega življenja. Na drugi strani pa se tudi pravi narodni sporazum da doseči samo na demokratičen način, s tem, da ga odobri ljudstvo.

Jakšič ugotavlja, da so socialisti v ustavnem vprašanju preživel isto evolucijo kakor vse druge stranke. Pred vojno se o teh problemih ni podrobno razpravljalo. Postavljena je bila samo načlena zahteva, da se zedinijo jugoslovanski narodi. Tudi komunisti so po vojni o ustavnem in hrvaškem vprašanju večkrat menjali svoje stališče. Na vukovarskem kongresu leta 1920 se je izvršil razcep proletarskega gibanja v Jugoslaviji, toda iz drugih razlogov, ne pa zaradi ustavnega vprašanja, o katerem je bil takrat sprejet sklep v smislu »demokratičnega centralizma«. Še v konstituenti in kasneje so komunistični poslanci zatrjevali, da so najodločnejši zastopniki narodnega in državnega edinstva. Na kongresu zedinjenja koncem leta 1920, na katerem se je ustanovila Socialistična stranka Jugoslavije, so se sprejele kot aktualne politične zahteve: edinstvo države, demokratična vladavina in samoupravna ureditev države. Med samimi socialisti so se pa v okviru stranke o ustavnih vprašanjih ves čas pojavljala razna mišljenja in je stranka to tolerirala. Čas, izkušnje in praktične potrebe samega delavskega gibanja pa so tudi tu napravile svoje. Na zadnji socialistični državni konferenci leta 1934, ko se je izvršil poskus za javno obnovo stranke, je Jovo Jakšič poročal o ustavnem vprašanju in se je že takrat pokazalo, v

Levi se ne zmenijo dosti za božjo besedo. V New Yorku je pridigar Harald Davidson hotel dokazati moč božje besede na ta način, da je s Svetim Pismom in popotno palico v roki šel k nekemu cirkusu pridigati v levjo kletko. Prvikrat so levi pustili prisluksnjene dedca v miru, ko jim je ta pred številnimi gledalci razlagal sveti evangelij. Triumf božje besede je nato časopisje razneslo po vsej Ameriki. Ko pa se je pastor naslednji večer zopet pojavil v levji kletki, je njegova vsiljivost tudi levom postala preneumna, planili so po njem in ga pošteno premikastili. Če ne bi bilo v bližini mlade krotilke, bi ga popolnoma raztrgali, tako pa je mogel umreti šele v bolnici.

koliko so se o teh vprašanjih, zlasti za časa diktature, izpremenila naziranja v socialističnih vrstah.

V današnjem času ni naloga socialistične stranke, da odreja detajliran predlog glede ureditve države. To je pred vsem dolžnost nacionalnih strank slovenskih, hrvaških in srbskih, ki prav na tem vprašanju zbirajo svoje pristaše. Za nas je najvažnejše, da se to vprašanje reši sporazumno, čimpreje in na demokratičen način. Naša naloga je predvsem v tem, da vršimo s svoje strani pritisk na glavne državnoopravne stranke, naj že vendar najdejo sporazumen izhod v ustavnem sporu.

Vendar pa moramo vsaj v glavnih potezih tudi mi socialisti opredeliti svoje stališče napram novi državni ureditvi. Po sili razmer moramo pač postaviti samo take zahteve, ki jih mora sprejeti tudi vsaka resnično demokratična — čeprav ne socialistična — stranka.

Predvsem mora nova državna ustava zagotoviti vsem državljanom politične in državljanske svoboščine in demokratično ureditev — ne samo državne zajednice, temveč tudi njenih federativnih delov. Zagotoviti mora splošno, enako in tajno volilno pravico za vsa javna in samoupravna zastopstva. Zagotoviti mora čim popolnejšo izvedbo samouprave tudi v vseh federativnih delih države. Če odklanjamo državni centralizem, moramo odklanjati kot nedemokratičen tudi pokrajinski centralizem. Državna ustava mora za vse državno ozemlje uspešno zaščititi delo in priznati siromašnim in izkoriščanim delovnim ljudskim slojem posebno pomoč in za-

ščito. Priznati jim tudi mora pravico, da se lahko svobodno organizirajo in bore za doseg in obrambo svojih posebnih življenjskih potreb. Državna ustava mora tudi za vse državno ozemlje uspešno zagotoviti pogoje, ki so potrebni za svobodno kulturni razvoj, zlasti: svobodo znanosti in znanstvenega raziskovanja, vzgojo mladine v narodni in verski strpnosti in svobodo ljudskih prosvetnih in vzgojnih organizacij. Sploh mora biti država tako urejena, da se ne bo oviral svobodno vsestranski razvoj vsega ljudstva. C. J.

Masarykovo mnenje o svobodi

Svoboda ne pomeni nič, če imate prazen želodec. Siromašnemu kmetu je domovina njegova bajta... za domovino se ne bo brigal, če mu otroci moralno in telesno propadajo. Na take ljudi se ne smete obračati s patriotičnimi frazami. Te ne pomenijo nič. Morate zanje kaj storiti. Najprej dopovejte kmetom, da so oni pravi gospodarji, potem jim pa pomagajte izboljšati gmotni položaj. Češkoslovaško ljudstvo je prišlo zdaj do spoznanja, da je lastnik svoje države in da država ni lastnik njega samega. Ali je naše ljudstvo že imelo priliko priti do takega spoznanja?

Rijavec Vladimir:

U R A

Strahotno težke,
proklete so noči brez sna.

— — —
Nemirna misel, ki ušla
je iz srca,
z udarci ure se zaganja
v temo.
Kot netopir
po sobi bega, —
le neokretnejša od njega
v zidove buta, — —
in smeh krepak
udarec vsak
njen spremlja.
Svobodna rada bi bilá?
... Preslaba misel si, da ušla
iz spon bi!!

Nemirne, težke,
proklete so noči brez sna,
no misel mi miru ne da:
pravice ni!
Najrajši bil bi brez srca; —
iztrgal, poteptal,
zmečkal bi ga!
Potem imel bi mir morda
in spet bi sladko spal,
kot spijo milijoni...

— — —
Pra!-vi!-ce! - ni! — Pra!-vi!-ce! - ni!
Blaznim mar?
Je moja misel to??
Ah ne! Udarci ure so,
ki z njimi vsiliti mi hoče
misel svojo!

Lažeš ura!
Še sebi lažeš!
Saj tvoj tik-tak,
korak tvoj vsak,
pravičen je:
za vse enak!!!

Deset novih mostov bodo gradili v Moskvi preko reke Moskve in novega kanala, ki veže Moskvo z Volgo. S tem v zvezi se vrše velika kanalizacijska dela za polaganje raznih cevi in kablov. Pod Vrabčjimi gorami vrtajo velik tunel.

Upravičeno ogorčenje. V Šanghaju vlada strašna beda, morija in smrt. Japonski topovi in bombarderji sipajo bombe in granate na mesto, ki neprestano gori, zdaj na tem, zdaj na onem koncu. Civilno prebivalstvo je v paničnem strahu bežalo iz mesta dokler je moglo, sedaj so tudi železniške zveze pretrgane. Na zadnji vlak beguncev, ki bi bil imel odpeljati s severnega kolodvora, so Japonci iz zraka vsuli točo bomb. Razrušen je kolodvor in ubitih 600

žen in otrok. Kljub temu pa v nekaterih nočnih lokalih inozemske koncesije, ki se nahaja v središču mesta, vsako noč vpirajo plese in orgije. Rodoljubni kitajski omladinici so bili nad takim brezobzirnim postopanjem silno ogorčeni in so 30. avgusta priredili velike protestne demonstracije proti tem lokalom. Mednarodna policija je pa nastopila proti demonstrantom in jih s silo razgnala. Mar se moremo čuditi, da Kitajce boli, da niti na lastni zemlji niso svoji gospodarji?

Mongolski rokopis pesmi, star 600 let in pisan na preparirano brezovo lubje, so našli med izkopninami pri Saratovu v Rusiji. Številne stavke na Japonskem. V prvih petih mesecih tega leta je bilo na Japon-

skem 1229 stavk, od teh samo v mesecu maju 300. Delavci so zahtevali zvišanje plač za 10 do 30 odstotkov. Dosegli pa so 8 do 10 odstotkov.

Število samomorov se na Japonskem zadnji čas silno množi. Vlada je imenovala posebno komisijo, da prouči, kaj je temu vzrok. Ta famozna komisija je ugotovila, da se ljudje ubijajo največ med 16. in 30. letom in da je temu najbrž vzrok vreme, ker se večina samomorov izvrši ob deževnem vremenu. Drugih vzrokov ni našla.

V Braziliji je bilo meseca julija t. l. sežgano 2 milijona 187 tisoč vreč kave.

V Mehiki je vlada izročila 250.000 hektarjev veleposestniške zemlje v obdelovanje brezposelnim.

Peking v razvalinah...

Po temeljiti topniški pripravi naskoči japonska pehota kitajske postojanke.

K A Ž I P O T I

Rijavec Vladimir

Pred leti sem taboril v Dalmaciji. Izmed vseh doživljajev se mi je skoro najbolj vtisnil v spomin neki nočni izlet. — Saj veste, kako temne so noči, kadar ni meseca in kadar domačini pravijo, da je »škuro«. Takrat sanjajo o obilnem ribolovu, plovejo s svojimi barkami po odprtem morju in mamijo s svetilkami ribe k mrežam. — Res! Strahotno temne so take noči!

In v taki noči sem na poti iz mesta v taborišče zašel. Temo bi bil lahko rezal, — tako gosta in neprodorna je bila. Niti pedi daleč nisem videl, — kaj šele da bi videl, kam sem stopal. — Pomalem je naletaval dež. Hitel sem. Telegrafski drogovi so mi bili za kažipot. — Pa menda sem se počutil preveč sigurnega, — ali pa sem premalo pazil. Drogovi so mi naenkrat izginili in nisem jih mogel več najti, pa najsi sem se še tako mučil. — Saj bi bilo vse dobro, — toda pri iskanju sem se zmedel in izgubil sploh vsako orientacijo. Prej sem vsaj vedel, da hodim v pravi smeri, čeprav ne baš ob drogovih; — sedaj si nisem bil na jasnem: ali se vračam nazaj proti mestu, ali korakam proti morju, proti jugu ali proti severu, — povsod, kamor sem stopal, je bil teren enak. Nobena smer ni imela svojih posebnosti...

Vedno je tako. Kadar si si našel kažipot, drži se ga in nikar ga ne izpuščaj z vida! — Če si ga izgubil, bolje, da ga ne iščeš več: iskanje te bo popolnoma zmešalo! Ne rečem, da ga ne boš našel nikar več, — toda s svojimi močmi in zmožnostmi najbrž ne! — Morda ga boš ne-

nadoma spet zagledal, če boš imel — srečo.

Tudi življenje ima svoje kažipote. Mnogi ne pazijo in se ne brigajo zanje.

S Kačnikom sva bila sošolca. Dobra prijatelja. Bil je starejši in zrelejši od mene. Ni mu bilo dovolj, kar se je naučil v šoli; — mnogo se je učil tudi izven nje. Sodeloval je v par društvih, zanimal se je za vsa socialna, verska in politična vprašanja; pisal je v razne dnevnike in liste, — skratka: bil je že v srednji šoli pravi človek našega veka. — In predvsem: bil je dober govornik. Še celo zelo dober!

Malokatera stvar ga je zadovoljevala. Nobene oblasti ni mogel trpeti nad seboj. — Nekega dne so ga izključili iz šole. Na zahtevo policije, ki je javila, da je imel v svojem društvu anarhistični govor. — Takrat je vzbudila njegova afera senzacijo in mnogo se je govorilo o njem. Bil je nekaj časa zaprt, — potem so vesti utihnile in kmalu smo ga pozabili.

Maturiral sem že in se vpisal na univerzo. Takrat sem ga srečal prvič po dolgem času. Ni se izpremenil, — le malo čuden se mi je zdel brez svojih bujnih las, na katere je bil v srednji šoli tako ponosen. — Tudi on me je spoznal.

»Kako ti ide, brate,« mi je stisnil roko in me potrepiljal po rami. »Vidiš, pravkar sem prišel iz vojske. Kadrski rok je za menoj!«

K N J I Ž E V N O S T

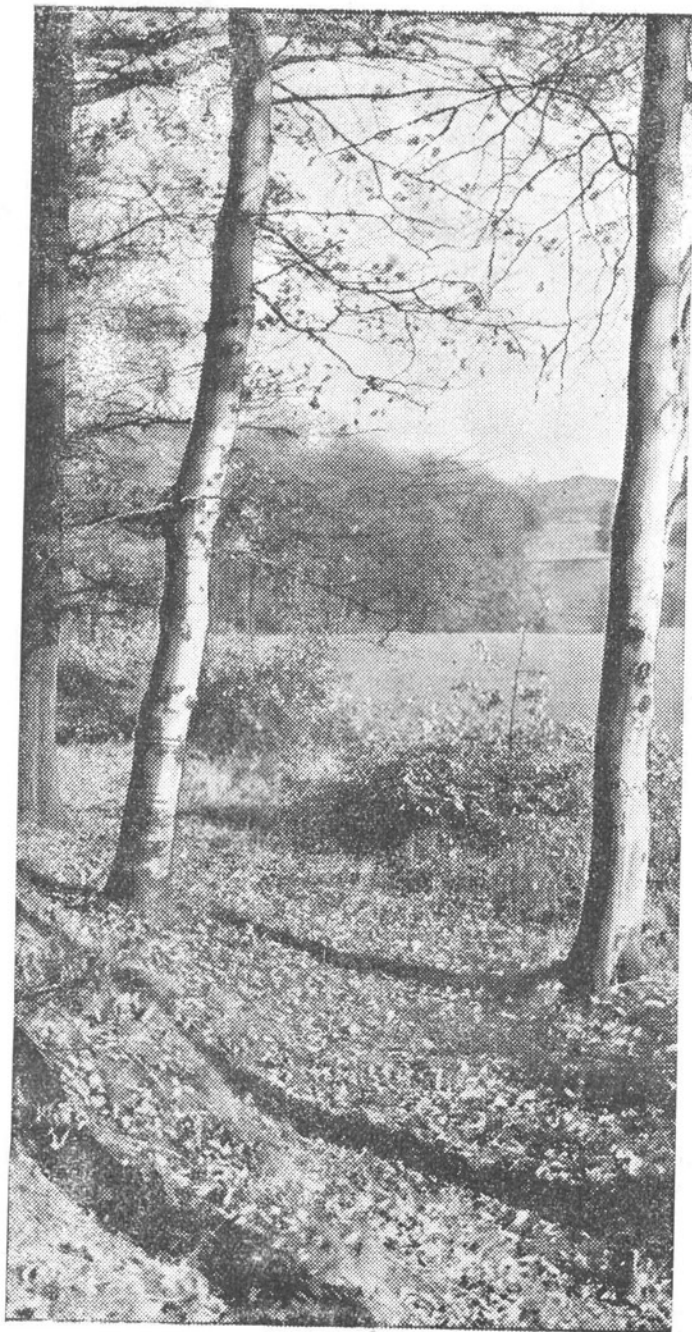
Francoski vseučiliški profesorji in marksizem. Izšla je knjiga »Znanost v luči marksizma« v francoskem in nemškem jeziku. V tej knjigi so zbrane razprave odličnih francoskih vseučiliških profesorjev o njihovih vedah v razmerju z marksizmom. Zbral jih je Henri Vallon, profesor na slovitom vseučilišču »Collège de France«. Od profesorja Paula Labérenne s pariške univerze vsebuje knjiga štiri razprave: Matematika in tehnika, matematika in praktično življenje, matematika v starem veku, znanost od včeraj in jutri. Astronom pariške zvezdarnice Henri Mineur je objavil razprave o mehaniki in

astronomiji, o astronomski vedi v različnih dobah, o socialni strukturi in organizaciji znanosti v 18. in 19. stoletju in še nekaj drugih. Profesor pariške univerze Jean Langevin razpravlja o znanosti in industriji, profesor na Sorbonni Marcel Prenant piše o biologiji in družbi, Henri Vallon o psihologiji in tehniki, René Maublanc o filozofiji in tehniki, Aurelien Sauvageot o jezikoslovni znanosti in marksizmu, Charles Parain o študiju starega veka in materialističnem pojmovanju zgodovine. O dialektični metodi in materializmu so napisali razprave Maublanc o Heglu in Marxu, Labérenne o pravilnosti dialektičnega materializma po dognanjih znanosti, Jean Baby o celotnem Marxovem sistemu in razrednem bo-

ju. Ob tem delu pariških učenjakov se spomni človek nehote na ljubljansko univerzo, koliko profesorjev se na njej peča s socializmom, oziroma koliko ga sploh poznajo.

Namesto časninarske razstave smo videli na jesenskem ljubljanskem sejmu v glavnem le precej glasno reklamo za časopisje Knafljeve in Kopitarjeve ulice. Vse drugo je bilo brez pravega sistema; mnogo listov pa sploh ni bilo razstavljenih. Pri reklamah, ki sta jo »Slovenec« in »Jutro« bobnala mesec dni, smo res pričakovali, da bomo videli boljšo časninarsko razstavo.

Življenjepisa Hitlerja je izšel sedaj v celoti izpod peresa Konrada Heidenova v švicarski založbi »Europa-Verlag« Zürich.

In zopet smo v jeseni...

»Hvala Bogu,« sem mu pritrdil.

»Ni bilo tako hudo. — Še celo dobro sem se počutil. — — Disciplina je le nekaj kolosalnega! — — Edino prava disciplina bi mogla rešiti človeštvo sedanjih kriz! — Ah, da imamo kakšnega dobrega diktatorja! Diktatorja z železno roko, ki bi znal ustvariti in obdržati železno disciplino!«

Prvi del, ki je izšel že predlanskim, nasi naslov »Adolf Hitler«, drugi, ki je izšel sedaj pa »Ein Mann gegen Europa«. Drugi del vsebuje Hitlerjevo življenje in početje od Dollfusovega umora dalje. Popisuje Hindenburgovo smrt, njegovo oporoko, falzificiranje njegove oporoke, razmere med nacionalsocialisti, vojsko in cerkvijo itd. Knjiga vsebuje tudi fotografije važnih dokumentov tako Hitlerjevega šolskega izpričevala iz l. 1905, v katerem ima dijak Hitler zapisane take-le rede: verouk — zadostno, nemščina — nezadostno, francoščina — nezadostno, matematika — nezadostno, stenografija — nezadostno itd., samo telovadbo je imel prav dobro. V knjigi najdete tudi fotografije njegovih rokopisov in sploh polno zanimivega, česar še ne ve-

ste. Delo je pisano zelo pregledno in stvarno.

Maksima Gorkega roman »Mati« je dramatiziral francoski književnik Victor Marguerit in se je nedavno v pariškem ljudskem gledališču predvajala na svečan način stota predstava te drame.

Na kongresu književnikov za obrambo kulture v Parizu sta kot zastopnika Jugoslavije bila izvoljena v mednarodni odbor Aleksander Vučo in Miroslav Krleža.

IZ UREDNIŠTVA

Prihodnja številka »Svobode« izide v večjem obsegu začetkom decembra.

Pripovedoval mi je še, da je maturiral na privatni gimnaziji, da pa ne misli študirati naprej, ker so mu prijatelji že našli službo. — Spremil me je do doma in moral sem mu obljubiti, da ga bom večkrat obiskal.

Šele čez par tednov sem si utrgal toliko časa, da sem izpolnil svojo obljubo.

Našel sem ga doma. Da ni več v službi, mi je povedal, ker ni istega političnega prepričanja, kot so gospodarji.

»In kaj nameravaš sedaj,« me je zanimalo.

Pokazal mi je kup knjig, ki so ležale na mizi.

»Študiram narodno gospodarstvo. Pravkar rešujem neka agrarna vprašanja.«

»Čemu ti bo to?«

»Veš, spoznal sem: le kmet je bodočnost naroda, — vse drugo je tako mlačno, nejasno in brezpomembno,« so mu zasijale oči. »Sodelujem pri »Kmetijski stranki« in pišem v njen list. — Pripravljam se na volitve. Kandidiram na njeni listi — in v prihodnjih tednih bom imel več govorov v radiu in po vaseh.«

Zaželel sem mu obilo sreče in uspeha pri delu.

In res! Čez nekaj dni so vsi dnevniki prinesli njegovo sliko in uvodniki so hvalili jasnost in jedrnatost njegovih govorov.

»Povzpeli si se! Samo, če se boš zdaj držal teža!«

»Ne boj se! Vem, kaj delam!« mi je stisnil roko.

— — — Bližale so se volitve. Vsaka stranka je hvalila svoje kandidate in jih povzdigovala v oblake. Kar rado-veden sem postal, kaj piše »Kmetijski list« o Kačniku. — — A niti članka, niti vrstice, niti besedice ni bilo v dnevniku o njem. Užaljenega sem se počutil. — — Kako nehvaležen je svet. Hvali razne oderuhe in pustolovce, — a onih, ki se trudijo za narod, — ki zanj trpijo in delajo, se niti z besedico ne spomni. — —

Še tisti večer sem se potrudil h Kačniku. Kar s »Kmet-
skim listom« v roki.

»Pozabili so na te,« sem mu potožil.

»Kdo je pozabil?«, se je začudil in vzel časopis, ki sem mu ga ponudil. Zasmejal se je.

»Čemu miносиš to? Kaj ne veš, da nisem več član Kmet-
ske stranke?«

»Ti — — nisi — — —«

»Saj so javili to vsi listi! — — Kmetiska stranka se je razcepila. Mi, — naprednejši, — smo se oddvojili in si ustanovili svojo stranko. — Da, da! Korakati je treba s časom!« V stari stranki je bilo vse preozkočrudno, — — a mi smo mladi in naša pljuča potrebujejo več zraka! — — Spoznal sem to že takrat, ko sem se poglobil v agrarno vprašanje. — — Prišla mi je v roke Iljičeva knjiga »Agrarno pitanje« — in ona mi je odprla pravi pogled! Preštudiral sem še Marxov Kapital in nekatere druge knjige. Noč in dan sem presedel pri njih, — — — sedaj vem: socializem je pokret bodočnosti!«

Še mnogo mi je razlagal.

Kar vesel sem bil, da je prišel do spoznanja in da mi tako krepko razlaga nove nazore.

ESPERANTO PAGO

VI. Konferenco de laboristoj esperantistoj en Zagreb

La 5.an de septembro ĉi jare dum jubilea Esperanto kongreso de Jugoslavaj esperantistoj okazis, aŭkaŭ konferenco de laboristaj esperantistoj el tuta Jugoslavio. La tuta kongreso kaj konferenco kunsidis sub la signo de batalo kontraŭ milito kaj faŝismo, por la paco, demokratio kaj bano de la homaro.

Ĉiam pli grandnombra partopreno de kameradoj al niaj konferencoj montras, ke spite la malfacilan situacion, en kiu troviĝas nia movado, kune kun la tuta laborista

V srcu mi je bilo toplo in rastla mi je vera v boljšo bodočnost.

Potem ga dolgo nisem videl. Mnogokrat sem ga iskal, a nikdar ga nisem našel doma. Imel je dela preko glave. Stranka, govori... Edine vesti, ki sem jih dobival od njega, so bili njegovi sijajni članki v »Delavcu«.

— — — Volitve.

Nekaka napetost je vladala v ozračju. Dobro sem jo čutil. Tiščala me je, da nisem mogel obstati pri svojem delu. Vsako uro sem hodil gledat k redakcijam dnevnikov, kaj je novega — in radovedno sem povpraševal prijatelje, kako se bo izteklo. Kako se drži Kačnik.

Posebna izdaja je izšla šele zvečer. — — Začuden sem ugotovil, da med socialisti ni nobenega Kačnika, — — pač pa da je tiskano to ime na vladini listi...

Pozneje nekoč je imel v našem mestu velik govor. Nisem ga utegnil poslušati, — ali pripovedovali so mi, da spet snuje novo stranko.

»Bog mu jo blagoslovi,« sem vzdihnil.

Nisva se videla več. — Kje je sedaj in kaj počenja, vam prav gotovo ne bi mogel povedati. Najbrž išče nov kažipot.

Stalin posega tudi v znanost

Boj Stalina proti starim boljševikom gre tudi preko političnih mej. Tako je učenjak **Pokrovski** veljal ves čas kot glava ruske marksistične zgodovinske znanosti in njegova »Zgodovina Rusije« kot glavno, vzorno zgodovinsko delo, napisano z marksističnega stališča. To delo je bilo prevedeno skoro na vse jezike, pred leti je izšlo tudi v hrvatskem prevodu. Nenadoma je pa izvrševalni odbor ruske boljševiške stranke proglasil to delo kot napačno. Čeprav spada Pokrovski med stare boljševike in je doslej vodil zgodovinski inštitut komunistične akademije, označuje sedaj strankin tisk njegova dela kot antimarksistična in antileninistična. Doslej so pa njegove in njegovih učencev knjige bile takorekoč učne knjige za vso sovjetsko unijo. To spremenjeno stališče stranke napram Pokrovskemu izvira iz tega, ker njegova zgodovina ne odglavarja najnovejši politiki Stalinovcev, ki hočejo negovati nacionalne tradicije in nacionalno čuvstvovanje Rusov in Ukrajincev. Pokrovski razlaga n. pr. v svoji zgodovini, da je vstaja Bogdana Hmelnickega v 17. stoletju izbruhnila deloma radi razrednih nasprotij med gornjo plastjo kozakov in nižjimi ukrajinskimi kmeti, dočim je Stalin mnenja, da bi moral to vstajo razložiti kot narodni upor ukrajinskega ljudstva proti gospodstvu Poljakov. Pokrovskemu očitajo, da ni dovolj pravično ocenil osebnosti Petra Velikega in njegovih zaslug za Rusijo, da je premočno podčrtal meščanski značaj dekabrističnega upora proti carju itd. Svoj boj proti Pokrovskemu in njegovim znanstvenim sodelavcem in učencem utemeljuje strankin tisk tudi s tem, da so nekateri od njih »trockističnega« in »buharinističnega« mišljenja. (Buharin je kakor znano napisal »Abecednik komunizma« in je bil nekaj časa najbolj merodajen

teoretik komunistične internacionale). Historični inštitut komunistične akademije, akademijo znanosti, zgodovinsko fakulteto moskovske univerze in redakcije najvažnejših znanstvenih revij napada oficijelno strankino glasilo »Pravda« kot »skrivališča in zatočišča trockističnih in buharinističnih špijonov.«

Še huje je udaril Stalin po novi znanstveni panogi, ki se imenuje **pedologija**. Ta znanost je raziskovala odvisnost učnih in vzgojnih uspehov od podedovane telesne konstitucije in socialnih življenjskih pogojev šolarjev. To znanost je zdaj strankino vodstvo prepovedalo.

Prav tako odločno kakor proti Pokrovskemu je nastopil Stalin tudi proti **Pašukanisu**, ki je veljal doslej kot marksistična avtoriteta v **pravni vedi** in so izšla njegova dela v marksistično-leninističnih založbah v vseh najvažnejših jezikih. Pašukanis je označeval v svojih spisih rimsko in drugo pravo, ki so ga prevzele meščanske države, kot pravni red privatne lastnine za zaščito njegovih nosilcev; z urenjevanjem socializma pa bo polagoma kakor država »odumiralo« tudi to pravo. To naziranje, ki ga je na podlagi Engelsa in Marksa zastopal tudi Lenin zlasti v svoji knjigi »Država in revolucija«, je zdaj označil Stalin kot sovražni napad na sedaj veljavno ustavo in pravni red sovjetske unije in zahteval »popolno likvidacijo trockistično-buharinističnih sabotažnih teorij na juridični fronti.«

Potem so prišli na vrsto tudi **filozofi**. Reviji »Pod zastavo marksizma« so uprizorili pravi proces. Deborin je moral priznati zgrešenost svojega »menjševskega idealizma« in tudi »na filozofski fronti« so pomedli s »trockisti«.

movado, la laborista esperanta movado tamen kreskas kaj plifortiĝas.

120 partoprenintoj pravas, ke ni vivas kaj laboras. La plaigrandiĝinta nombro de reprezentantaj lokoj kie troviĝas laboristaj esperantistoj ankaŭ donas al ni pruvon, ke nia laboro ne estas vana. Reprezentitaj estis nome jenaj lokoj: Zagreb, Ljubljana (Esperanta Sekcio de Vzaĵemnost), Beograd, Novi Sad, Delnice, Sisak, Karlovac, Kragujevac, Bjelovar, Bačka Topola, Varaždin, Savski brod, Vinkovci.

Post la malfermo de konferenco sekvis salutoj de delegitoj, krom de esperantaj, ankaŭ de aliaj kultur-kaj sindikatorganizoj kiuj substrekis valoron de Esperanto por laboristaro, esprimis sian simpatian al nia movado kaj promesis sian plenan subtenon.

Sekvis raportoj de delegitoj el kiuj ni povis konstati:

1. Ke multaj laboristaj esperantistoj, kaj ankaŭ laboristaj esperantaj societoj, dum sia agado malatentis principajn decidajn sugestojn de ĝisnuna laboristaj esperantaj konferencoj kaj pro tio en laboro pri organizado de laborista esperanta movado oni ne povis eluzi ĉiujn bonŝancojn por progresigo de nia movado.

2. Ke la kontakto inter laboristaj esperantistoj estis nesufiĉa kaj ke tiu fakto multe malhelpadis unuecan laŭplanan laboron de la laboristaj esperantistoj.

3. Ke ankoraŭ ĉiam ekzistas grupetoj da laboristaj esperantistoj kiuj agadas tute izolite, sen ia kontakto kun la laborista esperanta movado, kaj kiuj pro tio neniu pli gravajn sukcesojn povis atingi.

4. Ke multaj laboristaj esperantaj grupoj ne povis sukcese labori pro nunaj malfacilaj politikaj cirkonstancoj.

Post la diskuto por forigi la ĝisnunan mankon kaj doni la sugestojn por estonta komuna laŭplana laboro oni interkonsentis jenon:

1. Ĉiuj laboristaj esperantistoj estas morale devigotaj dum sialaboro atenti jenajn principajn decidojn kaj sugestojn de la laborista esperanta konferenco: a) Celo de laborista esperanta movado estas, propagando de Esperanto inter laboristoj, plenumado de **kultur-eduka laboro kaj utiligado** de esperanto por kulturaj kaj sociaj interesoj de laborista klaso.

b) Laborista esperanta movado estas sendependa, sed ĝi devas esti en intima kontakto kun la ceteraj laboristaj kulturaj societoj kaj laboristaj institutoj.

MASARYK IN ŽENE

Dne 14. septembra je dospela k nam vest, da je umrl T. G. Masaryk, dosmrtni častni predsednik Čehoslovaške republike. Toda ta označba veliko premalo pove, kajti on ni bil za Čehoslovake samo to, kar so drugi predsedniki za svoje države, marveč mnogo več. Da je danes Čehoslovaška ena najuglednejših držav, se ima zahvaliti v prvi vrsti njemu, njegovi požrtvovalni borbi za njeno osvobodjenje v letih robstva in vojne vihre, njegovi brezkompromisni poštenosti, njegovi resnični volji, vladati vsemu narodu, toda vladati v pravem smislu, ne samo sebe okoriščati z raznimi, predvsem gmojnimi privilegiji. Prav zavoljo te poštenosti prvega prezidenta je Čehoslovaška lahko ostala demokratična vladavina, kljub silno težavnim razmeram, ki jih povzroča zlasti močna nemška manjšina.

Kakor njegovo javno delovanje, tako je bilo vseskozi pošteno njegovo privatno življenje. Zlasti vzoren je bil njegov zakon, ki je bil vseskozi srečen in harmoničen. Njegova žena, z dekliškim imenom Šarlota Gargue, je bila silno razumna in bistra, prav tako resnicoljubna in brezkompromisna kakor on. Po političnem prepričanju je bila socialistka, dasi je on pripadal stranki realistov. Toda to ni postavljalo niti sence nesporazumljenja med nju, ker sta pač znala spoštovati nazore drug drugega in ker je bila osnova prepričanja obeh brezpogojna poštenost. Dasi Američanka, je verovala v moč in vstajenje češkega naroda in s tem vlivala pogum svojemu možu, da je vztrajal v borbi, ki se je zdela včasih brezupna.

Morda je prav ta srečna zakonska zveza dala osnovo Masarykovim nazorom o ženski in njeni vlogi v javnem in zasebnem življenju. Saj pozna Masaryka ves svet kot neomajnega pristaša enakopravnosti med možem in ženo tako v kulturnem in socialnem, kakor tudi v političnem in gospodarskem pogledu. Svoje nazore je ob vsaki priliki izpovedoval in utemeljeval, bodisi kot profesor na univerzi, kakor tudi kot pisatelj in državnik. Značilna je njegova izjava, da ne obstaja žensko vprašanje, temveč le vprašanje vsega človeštva, češ da je bilo trpljenje žen vedno tudi trpljenje moških; to naziranje velja zlasti za zatiran razred kakor tudi za zatiran narod. V svoji washingtonski deklaraciji, ki jo je izdal na koncu vojne, objavljeno v Parizu 18. oktobra 1918. leta, je obljubil enakopravnost spolov v javnem življenju ter je to svojo obljubo tudi uzakonil v ustavi, katere člen 106. se glasi: »Predprave spolov se ne priznavajo.« Ta demokratični princip enakopravnosti obeh spolov je postal osnovni zakon nove države.

Da je bil ta način gledanja na žensko vprašanje plod njegove srečne zakonske zveze, ki jo je nekoč opisal Masaryk nekemu svojemu prijatelju: »Jaz o sebi lahko rečem isto, kar je rekel o sebi

John Stuart Mill, (prvi moški borec za žensko enakopravnost na Angleškem): moje ideje o ženski so se oblikovale po živem modelu moje žene, ki je imela najboljši in najodločilnejši vpliv na oblikovanje in razvoj vseh mojih idej in mojega značaja.« To pismo je bilo pisano že leta 1910.

Vojna je Masaryka samo potrdila v njegovem prepričanju o ženi in enakovrednosti možu. Ko je postal predsednik republike, je pokazal, kako resni so mu nazori, ki jih je razvijal o ženi v svojih modroslovnih in socioloških spisih. Pri njem se niso ločile besede od dejanj, kakor pri večini politikov, ki jih poznamo. Takoj je dal ženam volilno pravico, podpiral vsako akcijo žen in jim vedno pomagal do uspeha. Prav njegovemu vplivu se imajo Čehinje zahvaliti, da se tamkaj ne smeši vse žensko prizadevanje tako kot na primer pri nas, kjer so vsi napor glas vpijočega v puščavi. Vedno ko so slavili Masarykove uspehe, je rekel: »Za svoje uspehe se imam zahvaliti v veliki meri ženam in njihovi izdatni pomoči.« Pri tem ni mislil samo na svojo ženo, ampak tudi na sodelovanje organiziranega ženstva, ki je v prejšnjih borbah bilo na strani Masaryka.

Masaryk je svoje nazore o ženi, odnosno nazore o odnosu med spoloma objavil v več spisih, kjer razglablja o duševnosti moža in žene, o kritiki dosedanjih mnenj glede razlike v razumu, čustvovanju, volji in morali obeh spolov. Zavrača tudi mnenje o živčni manjvrednosti ženske ter pokazuje na mater, ki je po ves dan zaposlena z gospodinjstskimi opravili, poleg tega pa ima okrog sebe kopico otrok, ki jih mora oskrbovati, ki bdi pri njih ponoči, ki trepeče zanje, kadar so bolni. To, pravi Masaryk, je vsekakor bolj naporno za živce, kakor pa mirno moževo delo v uradu, v delavnici ali pri znanstvenem raziskovanju.

Gotovo se zdi čudno, da se profesor na univerzi, kar je Masaryk prvotno bil, ukvarja s podrobnimi vprašanji iz življenja — in to celo iz ženskega življenja! Toda prav to kaže, da njegova filozofija ni lesena katedrska znanost, temveč priča o življenjski bližini, o socioloških (družbenih) osnovah, na katere je zgradil svoj nauk. Poglobil se je v ponižane in razžaljene v človeški družbi, med katerimi je bila in je še danes tudi žena. Masaryk si v svojem gledanju na življenje nikakor ne prikriva, da sestavljajo življenje drobne, majhne zadeve, vsakdanji dogodki, ki zadevajo življenje posameznika in njegove družine. S tega vidika razmišlja tudi o ženskem vprašanju ob spoznanju njenega dela, njenih teženj, zlasti pa njene trpljenja... Glede ženskega poklicnega dela pravi: »Za ženo, ki dela izven doma, pomeni to delo njeno gospodarsko samostoj-

c) Por la interrilitoj kun la neutralaj esperantistaj societoj oni akceptas principon de la kunlaborado en ĉiuj laboroj kiuj koncernas progresigadon kaj disvastigadon de Esperanto.

2. Laboristaj esperantaj societoj sekcioj kaj grupoj devas esti en intima kontakto kun la elektita centro de laborista esperanto movado kaj ĝin regule sciigadi pri la laboro kaj stato.

3. Konferenco akceptas principon de unueca laborista esperanta movado kaj invitas ĉiujn laboristajn esperantistojn kiuj agadas izolite, ke ili aliĝu al la laborista esperanta movado por kune labori pri ĝia progresigo.

La gazetservon la centro solvos post la ricevo de ampleksaj proponoj de ĉiuj laboristaj esperantistaj societoj, grupoj kaj sekcioj.

Je la 8 h vespere la prezidanto fermis la kvinkoran konferencon kun alvoko, ke decidoj de hodiaŭa konferenco ne estu nur surpaperaj sed, ke ili estu en la laboro plene atentataj. Se ni havas saman celon ni havu aukaŭ saman planon kiu unuigos ĉiujn niajn fortojn kaj tiel kondukos al la pli frua kaj certa atingo de niaj celoj.

Laboristoj esperantistoj (el Ptuj, Jesenice, Trbovlje, Kranj, Kamnik, Šoštani) izole agantaj, al vi precipe ni adresas tiujn ĉi liniojn. Atentu ilin kaj laboru laŭ iliaj konsiloj.

Za tiskovni sklad je prispeval Din 12.— s. Toman Franc, z Jesenic-Fužine,

ŽENSKO RAZNO

Žalostna zgodba današnjih dni. 46-letna Kata Prelčec iz Hrvatskega Zagorja je bila služkinja v Krapini. Tik pred zadnjim Božičem ji je pa bila služba odpovedana in znašla se je brez sredstev sredi najhujše zime na cesti. Doma ni imela in v Krapini ni mogla nikjer najti službe. Dosti je že čula o Mariboru, da je precej veliko mesto z mnogimi tovarnami, v katerih je precej njenih rojakov zaposlenih. Upala je, da se bo tu mogoče tudi zano našlo kaj in napotila se je po zasneženih cestah peš proti Mariboru, zaupajoč v usmiljene ljudi. A v tem zaupanju se je kruto varala; hodila je do smrti izmučena in lačna dolgih osem dni, a ves ta čas ni niti enkrat smela pre-

Samogovor matere

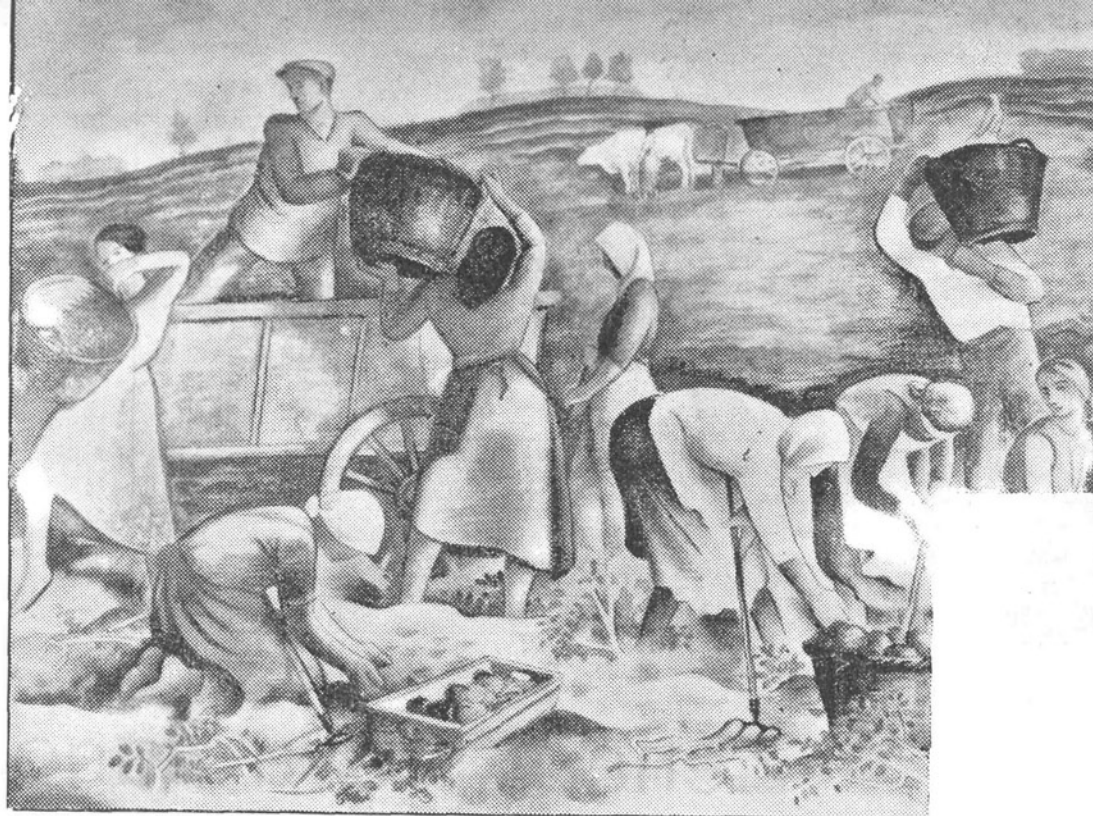
*Pst, pst, tiho, da se ne zbudi
moj mali, ki mi pod srcem spi.
Zdaj sanja in glavico sklanja
k mojemu srcu
ter prisluškuje utripom krvi.
Pst, pst, tiho, naj sanja, naj spi.*

*Tiho, tiho stopajte noge,
rahlo, rahlo utriplji, srce,
naj on še ne sluti,
naj zdaj še ne zve,
kolikšno je moje gorje.*

*Saj jih je sedem že,
osmi bo on.
Osmi iz trpljenja
za trpljenje rojen.
Osmi, vzgojen od jetične matere
osmi, od očeta pijanca vedno tepen.*

*Joj, vsa trepečem. — tako se bojim!
In vendar — vrcče, vroče želim,
da bi že skoraj rodilo se
in bi ljubeče objelo me
moje osmo dete — najmlajše,
najljubše ...*

Ina Slokanova

Pesem oktobrskih dni ...

nost. Mož bo prisiljen, da bo spremenil obnašanje proti tej ženi, ki se mu bo tudi v tem pogledu približala.

Jedro vseh Masarykovih razprav o ženskem problemu je zavest, da tu ne gre za neko posebno žensko vprašanje, temveč za rešitev občečloveškega, socialnega problema, v katerega območje spada tudi zdrav odnos med moškim in ženo, kakor tudi med starši in otroki.

Znano je, da je Masaryk pristaš enoženstva. Nastopa proti prostituciji v kakršnikoli obliki, tudi proti tisti, ki se skriva pod krinko zakona. Prav tako pa govori proti asketstvu: »Celibat nikakor ni vzvišen nad lepim zakonom.« Lepo in zdravo razmerje v zakonu je pa mogoče samo tam, kjer sta mož in žena enakopravna. Po njegovem mnenju odpirata edinole enakopravnost in enakovrednost pot k lepšemu in srečnejšemu življenju spolov.

nočiti na toplem, niti enkrat si ni mogla izprositi kaj toplega za želodec. Povsod so jo neprijazno odslavljali. Prenočevati je morala v najhujši zimi pod kozolci in v senjaki. Osmi dan se je s težavo privlekla do škofijskega posestva Betnave pri Mariboru, kjer se je za silo zarila v nek seneni stog. Tu pa so ji že prvo noč noge zmrznile, da se ni mogla nikamor več gani. Šele sedmi dan po tem so jo našli neki otroci napol mrtvo, nakar so jo pripeljali v mariborsko bolnico, kjer so ji pa morali obe nogi odrezati ... Zakaj smo za beležili to zgodbo? Zato, da naši čitatelji tudi na tem primeru vidijo, kako se godi danes brezposelnim, obenem pa, da pokažemo, kaka je v praksi toliko hvaljena gostoljubnost in usmiljenost pobožnega človeka.

Na Češkem je bila nedavno imenovana ga. dr. Marta Johanovska za ministrskega svetnika, kar so doslej bili le moški. Ga. dr. Johanovska se je zaslužno udeleževala na polju zdravstvenega skrbstva, zlasti ima mnogo zaslug pri zatiranju alkoholizma, tuberkuloze in sifilisa.

Dr. Sofija Lazarsfeld, avstrijska socijalistinja in profesorica pedagoške psiholo-

gije, ki je vzbudila veliko pozornost s tudi pri nas znano knjigo »Kako ženska doživlja moškega«, je bila radi ilegalne socialistične propagande na Dunaju obsojena na 3 mesece zapora. Ker je kazen že prestala, bo odpotovala v Anglijo na predavalno turnejo.

V Parizu obstoja knjižnica, ki jo je osnovala navadna uradnica brez vsake podpore. Zbrala je 1200 del in dokumentov o ženskem vprašanju in feminizmu. Po njeni smrti so njeni prijatelji začeto delo nadaljevali; sestavili so odbor, ki skrbi, da se knjižnica ohrani, razširi ter vodi tudi v bodoče. Tako je omogočeno onim, ki se zanimajo za ženska vprašanja, proučevanje njih zgodovine daleč nazaj v preteklost.

V Turčiji je bil narodnemu predstavništvu predložen zakonski osnutek, ki določa vojaško obveznost tudi za žene.

V kitajski vojni svet je bila imenovana žena kitajskega ministrskega predsednika Čankajška, katera tudi pri posvetih nankingske vlade aktivno sodeluje.

Ga. Roosevelt, žena predsednika Združenih držav ameriških, je vneto zagovornica priznanja gospodinstva kot poklica. Nedavno je izzvala veliko senzacijo z go-

Pri razpravah o materinstvu poudarja, da bi bilo več poudarka dajati očetovstvu in dolžnostim, ki zrastejo iz njega in katerih se očetje v velikih primerih kaj radi otresejo in jih naprtijo materi. Masaryk je prepričan, da je družinsko življenje zadržano v prvi vrsti radi zanemarjanja dolžnosti od strani očetov.

Ne samo Čehoslovakinje, ampak žene vsega sveta žalujejo danes za enim izmed najboljših in najodkritejših zagovornikov njihovih pravic in ne samo v zgodovini narodov, ampak v srcih milijonov žena bo njegovo ime nesmrtno.

A. V.

vorom, v katerem je zahtevala, da sa prizna popolno enakopravnost gospodinskemu delu z drugimi poklici. Tudi v tem poklicu naj se uvede osemurni delavnik, da bo imela gospodinja čas za potreben počitek in za izobrazbo. Tudi v drugih državah se bore žene za to priznanje. Pri nas si je to nalogo postavila Gospodinska zveza.

NASVETI ZA GOSPODINJO

Limonina juha. Kuhaj 2 litra vode, v katero si nastrgala 1 limonovo lupino, in 60 gramov pšenične moke, zmešane z malo vode. To vse skupaj se mora prekuhati. Po 20 minutah prideni še 1 jajce, sok 1 citrone in sladkaj po okusu.

Govedina v hrenovi omaki. Pripravi ploščato zrezane kose skuhanе govedine (40—50 dkg) v nizko kozico. Posebej daj kuhati ¼ l juhe, v katero si dala 2 žlici kisle smetane, žlico in pol nastrganega hrena, žlico moke, malo popra, žlico kisa in osoli. To naj vre 2 minuti, nakar odstavi, ko se ohladi, prideni 1 rumenjak in ga v omaki žvrkljaj. Omaka je gotova, vlij jo na pripravljeno meso, potresi z drobtinami (pol pesti), če imaš parmezana, ga tudi nastrgaj in vse to polij z žlico surovega raztoplje-

Jesenski vihar je prihrumel v deželo

Žena v pravu Jugoslavije

(Nadaljevanje)

Poleg teli dveh stališč govori za splav še cela vrsta načelnih razlogov. Če priznamo ženi kot osebi popolno svobodo, ji s tem priznamo tudi pravico na njeno telesno nedotakljivost. Ženina nedotakljivost se ščiti proti vsakomur, s tem pa, da se ji zabrani splavljanje, se ta njena zaščita bistveno okrne. Kako je taka ureditev tega vprašanja nedosledna pokaže tale primer: Posiljena žena ne sme splaviti. Zakon kaznuje na eni strani posilstvo s težko kaznijo do 10 let robije. Je to eden najtežjih prestopkov našega kaz. zakonika. S to kaznijo je zaščiten zakonodajalec ženino telesno nedotakljivost in njeno spolno svobodo. Vsled prepovedi splavljanja pa je prišel zakonodajalec v nasprotje s samim seboj. Posiljeni ženi zabranjuje odpraviti plod, ki ga je neprostovoljno spočela z zločincem, ki je s tem uničil vso njeno bodočnost. Obsojena je, da bo mati otroku, ki ga ji je usilil surov slučaj. Obsojena je, da se bo celo življenje brigala za otroka, ki ji je prinesel popolno propast in nesrečo. Če bo pa splavila, postane ona zločinka. Nedoslednost v naši kaz. zakonodaji je torej dovolj jasna.

Proti svobodnemu splavljanju se dalje navaja, da je imelo za posledico nemoralno, popolno pokvarjenost in da bi vsaka žena stremela za tem, da bi se materinstvu izognila. Ta trditev je za ženo predvsem krivična in žaljiva. V vsaki ženi je že po naravi močna težnja po materinstvu. Šele če pride nekaj, kar je močnejše od njene težnje po materinstvu, se mu odpove. To močnejše je danes težnja po samoohranitvi, ki v današnjih težkih razmerah in splošnem pomanjkanju sili ženo, da se odpove materinstvu. Če nekoličina gospa splavlja radi vitke linije, nismo upravičeni vreči ta očitek ogromni večini delovnih žen, ki splavljajo prisiljene po razmerah, ki vladajo.

nega masla. Za nekaj minut postavi v pečico, da se segreje. K tej omaki serviramo lahko rezance, špagete ali kruhove cmoke.

Vloženo sadje. Na litru vode kuhaj 15 minut $1\frac{1}{4}$ – $1\frac{1}{2}$ kg sladkorja, in pobiraj z njega pene. Dodaj nato žličko (kavino) salicila, dobro premešaj in dodeni pripravljeno, oprano in posušeno sadje (5 kg), ki si ga razrezala na poljubno velike kose. Ko malo prevre, ga takoj naloži v dobro segrete kozarce, ki jih takoj zaveži z dvojnim pergamentnim papirjem. Kozarec dobro pokrij z odejo ali čim sličnim, in pusti, da se sadje čez noč tako pari. Nato pa shrani kozarec na suhem in hladnem prostoru, da ti dolgo ostane. Zlasti za bolnike je tako sadje priporočljivo. Na ta način

lahko vložiš češnje, marelice, slive, breskve, hruške. Breskve prej olup, tudi hruške, dočim moraš slivam kožico prebosti, da se med vretjem ne razpočijo.

Steklenice in stekleni kozarci za vkuhanje sadja ti ne popokajo vsled hitre spremembe temperature, če jih deneš v hladno slano vodo, ki naj polagoma zavre. Ko se nekaj časa kuha, jo odstavi in pusti, da se spet polagoma ohladi. Tudi glinasto in porcelanasto posodo, lahko na ta način obvaruješ pred popokanjem.

Da postanejo blazine, oz. prevleke za perje nepropustne, jih na notranji strani premaži s kosom suhega, dobrega mila (kot ga rabiš za pranje perila). Da bo delo boljše in temeljiteje opravljeno, položi

Končni razlog proti splavu je, da je to umor živega bitja, da je to nemoralno. Če hočejo pristaši takega gledanja biti dosledni, morajo tudi uporabljati preventivnih sredstev, ki sprečujejo zaploditev označiti enako za umor. Tako dosledni pa so redki med njimi, ker bi s tem označili večino državljanov za vsakodnevne morilce. Če že postavimo vprašanje moralnosti oz. amoralnosti splava, smemo zastaviti tudi vprašanje: ali je moralno siliti posiljeno dekle, da postane mati nezaželenemu bitju? Ali je bolj moralno siliti k takemu porodu, ali dopustiti, da se s splavom odpravi posledica zločina? Po katerem zakonu je moralno roditi večne reveže in zločince?!

Zaključujem ta razglabljanja o razlogih za in proti svobodnemu splavljanju z ugotovitvijo: »Žena ni samo aparat za razmnoževanje, marveč predvsem človek z vsemi pravicami in dolžnostmi človeka. Plod je njen del in žena ima pravico, da odloča o usodi tega svojega dela. Če ji to pravico odrekamo, tedaj v tem oziru ukinjamo njeno telesno nedotakljivost. To omejevanje pa izvira le iz spolnih razlik. Ono negira tudi že samo ženino pravno sposobnost« (Čulinovič). Ono je najbolj jasen izraz zapostavljenosti žene v sodobnem pravu.

Oglejmo si končno še učinkovitost kazenskih norm proti splavu. Kljub temu, da se splavljanje kaznuje v vseh državah, izvzemši Rusije, Poljske, Perzije in Kitajske, sega vendar število tajnih splavov v milijone.

V Nemčiji se letno izvrši okoli 1 milijon tajnih splavov. V Franciji 800.000. V Srbiji splavlja po domnevi Čulinoviča 70% žen. Pri nas domneva šef ginekološke ambulante OUZD v Ljubljani, da pride na 100 porodov 30–35 splavov. V desetih letih obstoja OUZD se je

blazino na trdo podlago, n. pr. na stol. Tako pripravljena prevleka ti gotovo ne bo več propuščala perja.

Krompir prereži na polovico, ga potresi s prahom od opeke in z njim obdrgni nože in vilice, ki se bodo lepo svetili.

Da se mleko ne prismoči, ga kuhaj vedno v posodi, kjer je bila že dalj časa voda, ali pa posodo prej dobro splahni z vodo.

Če je mleko mešano z vodo se prepričaj na ta način: na noht kani kapljico mleka, če ostane cela, je mleko pristno, če pa razpade, pa je mešano z vodo.

Iz citrone iztisneš več soka, če jo razrezano segreješ ali pa vsaj povaljaš z roko po mizi.

izvršilo 653 dovoljenih splavov, 1253 članic se je zglošilo k preiskavi ali so nosne, ne da bi povedale zakaj žele to preiskavo; 51 jih je izrecno zahtevalo splav. Poleg tega se je zdravilo 2098 žen na boleznih spolnih organov, ki dajo domnevati, da so posledica splava. Vse te številke vodijo do sklepa, da se močno približujemo številkam v Nemčiji, kjer je bilo l. 1928. pri zavarovanih delavkah 41% splavov.

(Nadaljevanje sledi)

Dr. V. K.

Mladinska Svoboda

VOLK IN PES

V neki nenavadno hladni zimi je prignal glad volka do neke osamljene hiše. Tam je naletel na domačega psa, ki je začel lajati.

Volk je poskušal, da bi psa pomiril. Skliceval se je na njuno sorodstvo. Oba imata iste pradede in sta takorekoč neke vrste brata, čeprav eden živi v hlapčestvu, a drugi v svobodi. Mesto, da kliče gospodarja, naj rajši odvrže verige in z njim zbeži v prostrane gozdove.

Ali pes ni hotel ničesar slišati o svobodi v stepah in gozdovih. Tako življenje je negotovo. Je polno nevarnosti in nevarnosti, polno lakote, skrbi in pomanjkanja. V službi pri človeku pa je zagotovljena eksistenca. In to mu je drago.

»Ti imenuješ tako življenje zagotovljeno eksistenco,« se je rogala volk, pozablajoč na svoj glad. »Ko te gospodar vklepa v verige, ko te neusmiljeno biča, dokler mu ne polizeš roke in se ne splaziš pod njegove noge, je po tvojem zagotovljena eksistenca in brezskrbno življenje? In si hvaležnosti za zagotovljeno eksistenco dovoliš, da te porablja zoper tvoje lastne brate?«

Pes, čeprav obsrt s takimi grenkimi očitki, je ostal pri svojem mnenju.

»Bič začutim včas, da«, je priznal. »Ali zato vse svoje življenje nisem poznal skrbi, kaj bom jedel. In zdaj najdem vedno polno skledo pri svoji pasji hišici. Ti pa med tem moraš gladovati, se potikati po gozdovih. Lepota gozdov in step ti ne preganja lakote. Če si pameten, vpiši se tudi ti v službo mojega gospodarja. In videl boš, da ti bo glad tuj.«

Volku so se od groze kar naježile dlake.

»Strašno«, je zatulil. »Da more moj bližji sorodnik pastiti tako nizko, da smatra celo svojo sramoto za vzor, to je nekaj neverjetnega. Ne, svoje svobode ne prodam za poln želoček.«

V tem hipu je prasknil strel. Volk se je zgrudil.

»Vidiš«, je triumfalno pes. »To imaš od svoje toliko opevane svobode. Ta svoboda te pušča najprej gladovati, potem ti pa še pri naša smrt. Zato ostajam rajši v službi človeka. Kajti živemu psu je še vedno boljše kakor mrtvemu volku.«

»A jaz rajši umrem kot volk, nego da živim, kakor pes«, je prezirljivo odgovoril smrtno ranjeni volk in izdihnil. F. Fechenbach.

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

PREMOŽENJE NAD 6.000.000* — DOLARJEV

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

**Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

Konzumno društvo za Mežiško dolino

r. z. z. o. z. v Prevaljah

Poštni predal števil. 3.

Poštni čekovni račun 12.048.

Telefon interurban števil. 5.

Brzjav: Kodes Prevalje.

**Osrednja pisarna in centralno
skladišče v Prevaljah**

Podružnice:

Prevalje, Leše, Mežica, Črna I, Črna II, Sv. Helena, Guštanj, Muta, pekarna v Prevaljah ter 7 lastnih zadružnih domov v Mežiški dolini.

Zadruga nudi svojim članom vedno sveže blago po najnižjih cenah. Hranilne vloge sprejema centrala v Prevaljah in njene podružnice ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri. Prodaja se le članom. Član društva lahko postane vsak.

Delež znaša samo Din 100.—.

Delavke, delavci, nameščenci, kmetje in obrtniki ter sploh vse ljudstvo, kupujte življenjske potrebščine le v svojih zadrugah!

V slogi je moč, v delu rešitev!

Ali si že poravnal naročnino?

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. — Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugni kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodruzi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.

Mestna hranilnica

**v Mariboru, Orožnova ulica 2
Ustanovljena 1862**

sprejema hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun in jih obrestuje najkulantneje. Za vse obveznosti jamči mestna občina mariborska z vsem svojim premoženjem in vso davčno močjo.

Nove vloge izplačuje brez vsakih omejitev!

Telefon 20-03.

Poštni čekovni račun 11.427.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. / Telefon 31-33

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča svojo bogato zalogo strokovnih in zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise, v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz inozemstva v najkrajšem času.

Veselo v šolo!

19.-

38152—651
Najboljši prijatelj šolske mladine v dežju in vlažnih dneh so naše galoše, ki ne prepuščajo vode in vlage. Za malo denarja očuvajo Vaši malčki svoje dragoceno zdravje. Kupite jim galoše za Din 19.—, Vel. 31—34 Din 25.—, Vel. 35—38 Din 29.—.

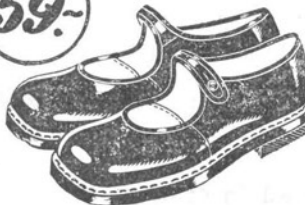
29.-

2403—61000
Najlažji, najtrpežnejši in najbolj prikladni čevlji za telovadbo in sport. Vel. 35—42 Din 35.—.

59.-

5842—05
Za svečane prilike najboljša obutev za deco iz finega laka z usnjenim podplatom in gumasto peto. Vel. 31—34 Din 69.—.

59.-

5892—64328
Otroški čevlji iz najfinejšega laka s čvrstim usnjenim podplatom in lepim okrasom na vezavo. Vel. 31—34 Din 69.—.

45.-

3762—68800
Visoki čevlji iz močne kravine z neraztrgljivim in nepremočljivim gumastim podplatom. Neložljivi šolski mladini v dežju, snegu in blatu. Od 31—34 Din 49.—, od 35—38 Din 59.—.

45.-

3222—48809
Zelo močni deški čevlji s prožnim podplatom. Št. 31—34 Din 49.—, 35—38 Din 59.—.

69.-

6622—44722
Zelo priljubljen in največ zahtevan otroški čevlji s finega telečjega boksa s čvrstim usnjenim podplatom. Vel. 31—34 Din 79.—, Vel. 35—38 Din 89.—.

69.-

6622—44700
Polčevlji iz močnega boksa z neraztrgljivim usnjenim podplatom. Vel. 31—34 Din 79.—, 35—38 Din 89.—.

79.-

6662—44700
Odporni in močni pri tem pa lahki visoki deški čevlji iz rjavega boksa s čvrstim usnjenim podplatom. Vel. 31—34 Din 89.—, 35—38 Din 99.—.

Rata